

У випадку встановлення умисної форми вини до суспільно небезпечних наслідків скоєне слід кваліфікувати залежно від об'єкту злочину, спрямованості умислу та наслідків – як замах на умисне вбивство, умисне вбивство або диверсію чи терористичний акт та відповідні злочини проти довкілля.

Отже, вина як ознака суб'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ч. 3 ст. 265 та ч. 2 ст. 267 КК: щодо суспільно небезпечного діяння – можуть мати місце умисел або необережність, щодо суспільно небезпечних наслідків – тільки необережність (тобто в цілому або змішана форма вини або необережність). Ставлення суб'єкта злочину до суспільно небезпечних наслідків є визначальним для характеристики суб'єктивної сторони, а тому ці злочини є в цілому необережними.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.
3. Тихий В. П. Порушення правил поведінки з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами // Велика юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол. вид.: В. Я. Тацій та ін. ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право. С. 759–760.
4. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В. Л. Менчинського ; пер. В. С. Станіч. Київ : ОВК, 2016. 138 с.

Одержано 11.03.2019

УДК 351.74(477)

Валентина Володимирівна КРИЖНА,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Конституцією України гарантоване право громадян на проведення мирних масових заходів у законодавчо визначеному порядку. Обмеження щодо реалізації цього права можуть встановлюватися виключно судом в інтересах національної безпеки держави, публічної безпеки і порядку та з метою захисту прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до конституційних вимог зазначені положення мають бути деталізовані в спеціальному законодавстві, що регулюватиме порядок проведення масових заходів і забезпечення публічної безпеки під час масових заходів.

Варто зазначити, що в Конституції України – Основному Законі держави – жодного разу не вживається поняття «публічна безпека» чи «публічний порядок». Натомість, використовується термін «громадський порядок». Зокрема, у п. 17 ст. 92 Конституції України зазначається, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку. Також у ст. 34 Конституції України, у якій закріплюється право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, відмічається можливість обмеження здійснення цих прав законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Аналогічно в ст. 39, яка встановлює право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, звертається увага на те, що обмеження реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку [1]. Тобто конституційно громадський порядок позиціюється за своєю значимістю на рівні з національною безпекою в державі.

У свою чергу, в Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони

України» від 14.03.2016 р. № 92/2016 зазначається, що одним з основних завдань сектору безпеки і оборони є забезпечення громадської безпеки [2].

Проте, у цьому ж документі проголошено, що метою розвитку Міністерства внутрішніх справ України на сучасному етапі є його становлення як головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах забезпечення охорони прав та свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку та ін. Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Її головними завданнями є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки та порядку [2].

Історія та практика проведення масових заходів в Україні є свідченням про наявні недоліки як в нормативно-правовому підґрунті та організації масових заходів, так і в забезпеченні публічної безпеки та порядку під час їх проведення. Досить часто масові заходи супроводжуються порушенням прав людини та громадянина, масовими заворушеннями, псуванням предметів приватної та державної власності, тощо. У той же час у більшості країн Європейського Союзу, а також інших розвинених країнах світу масові заходи (спортивні, культурно-видовищні, релігійні і, що особливо важливо для України, політичні, тощо) характеризуються високим ступенем законодавчої урегульованості та впорядкованості, належним рівнем публічної безпеки й порядку.

Вагому роль у цьому процесі відіграють органи поліції, на які, як правило, безпосередньо покладається функція забезпечення публічної безпеки та порядку, у т.ч. і під час проведення масових заходів. Проте, поліції різних країн притаманні свої особливості, форми й методи діяльності, що обумовлює необхідність вивчення зарубіжного досвіду забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів з метою його вдосконалення в Україні.

Розглянемо детальніше особливості забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку в деяких із них.

Так, у Німеччині під час проведення масових заходів можуть залучатися підрозділи як поліції земель, так і федеральної поліції (у Німеччині дворівнева система поліції – федеральна поліція та поліція земель).

Крім того, у Німеччині охорона публічної безпеки і порядку здійснюється спеціальними підрозділами, які знаходяться в структурі Федерального відомства Міністерства внутрішніх справ і наразі виконують багато поліцейських функцій. Наприклад, Федеральна прикордонна охорона залучається до охорони правопорядку під час маніфестацій, загальнодержавних політичних подій, тощо. При цьому, на місцевому рівні в усіх федеральних землях функція забезпечення публічної безпеки і порядку покладається на поліцію охорони громадського порядку (патрульну службу) та поліцію готовності (у випадку небезпеки, загрози Федеральний Уряд може підпорядковувати своїм безпосереднім вказівкам поліцейські сили однієї чи кількох земель) [3, с. 76]. Як правило, функції поліції готовності полягають у наданні допомоги поліції охорони громадського порядку та кримінальній поліції під час масових заходів переважно «силовими» методами.

Крім того, показовим для України є досвід Німеччини стосовно того, що німецьким законодавством передбачено, що організатори мають повідомити саме поліцію про заплановані заходи (а не органи місцевого самоврядування), яка після розгляду поданих заявок на проведення масового заходу дозволяє або забороняє проведення такого заходу.

Аналогічно й у Великобританії дозвіл на проведення масового заходу надають керівники саме поліції, при цьому заява на дозвіл щодо проведення масового заходу повинна подаватися до відділку поліції не пізніше ніж за 6 днів до його початку. У цій країні передбачені найбільш суворі покарання для учасників масових заворушень – до 10 років в'язниці, провокації та підбурювання до насильства – до 6 місяців або штраф до 5000 фунтів. Крім того, можуть мати місце й санкції для організаторів заходів у випадку порушення порядку проведення заходів (порушення встановлених термінів подання повідомлення, неузгоджена зміна дати, часу й маршруту походів, тощо) – тюремне ув'язнення на строк до 3 місяців або штраф до 1000 фунтів.

На відміну від розглянутих країн, у Франції провідну роль у забезпеченні публічної безпеки та порядку під час масових заходів відіграє не поліція, а Національна жандармерія. Даному державному органу притаманна організація, дисципліна, звання, форма, тощо – аналогічні французькій армії, що не характерно для цивільних поліцейських установ. Зокрема, жандармерія Франції, обслуговуючи понад 90 % території держави, де проживає 60 % населення, підпорядковується Міністерству оборони та виконує його директиви, а поліція, обслуговуючи

лише 10 % території та 40 % населення, підпорядковується Міністерству юстиції [4, с. 48]. У даному контексті варто зазначити, що юрисдикція жандармерії поширюється на невеликі міста та сільську місцевість, а поліції – на мегаполіси та окремі напрями діяльності. Як бачимо, для Франції характерною є наявність підрозділів, покликаних посилювати поліцейські функції забезпечення громадського порядку, адже при виникненні надзвичайних ситуацій ці дві правоохоронні організації діють спільно і злагоджено.

Важливо звернути увагу й на досвід забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів в США та Канаді. На відміну від розглянутих країн, у США і Канаді питання організації, дозволів масових заходів перебуває у віданні не поліції, а органів місцевої влади, як наразі і в Україні. Проте, понад 50 % роботи поліції США займає діяльність саме з охорони публічного порядку, лівова частка якої відведена патрульно-постовій службі місцевої поліції, першочерговим завданням якої є запобігання злочинів чи правопорушень та початкове розслідування злочинів «по гарячих слідах». На патрульну службу територіальних органів покладена профілактична робота з населенням під методичним керівництвом спеціальними підрозділами профілактики, причому у мегаполісах виділяються райони, де найбільш часто трапляються порушення громадського порядку, і туди спрямовується більша кількість патрульних [5, с. 11–12].

Отже, не зважаючи на наявні відмінності в забезпеченні публічної безпеки та порядку органами поліції під час проведення масових заходів, спільними практично для всіх країн є організація системи поліції за територіальним принципом; внутрішня функціональна спеціалізація органів і підрозділів поліції; наявність спеціалізованих підрозділів, створених для посилення поліцейських функцій; висока законодавча урегульованість порядку проведення масових заходів і забезпечення публічного порядку і безпеки під час їх проведення; детальна регламентація санкцій і відповідальності для учасників масових заворушень і порушників правил проведення масового заходу, тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 13.02.2019).
3. Конституції країн парламентської демократії / під ред. В. М. Кампо ; Львів. ун-т. Київ : Ін-т держ. управління і самоврядування при КМУ, 1994. 93 с.
4. Dien F. *Maintien de l'Ordre et defense, Preparation au concours d'admission a l'ecole de formation des officiers de gendarmerie*. Paris : Centre de documentation, 1996. P. 48.
5. Костюк В. Л., Молотай В. А., Пеллагеша О. Г., Сивухін В. С. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку : метод. рек. Київ : Нац. Акад. внутр. справ, 2011. 28 с.

Одержано 21.02.2019

УДК 343.343.3

Ольга Володимирівна КРИШЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

МІЖНАРОДНО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСТВО

Вивчення, адаптація та запровадження в Україні кращих іноземних практик, покликаних підвищити рівень забезпечення громадської безпеки, завжди має не лише суто практичне значення, а й складова розвитку вітчизняної науки. Питання кримінальної відповідальності за хуліганство постійно досліджувались і їм було присвячено значну кількість наукових праць